

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH AZZOPARDI**

Seduta ta' l-10 ta' Ottubru, 2007

Citazzjoni Numru. 1365/1992/1

Frankie Refalo fil-kwalita' tiegħu ta' direttur tal-kumpanija 'Frank's Garage Limited' għan-nom, fl-interess u in rappresentanza ta' l-istess.

-vs-

**(1) Jason Azzopardi, u
(2) Stanley Portelli.**

Il-Qorti;

Rat iċ-ċitazzjoni ppreżentata fis-27 ta' Novembru, 1992 li permezz tagħha l-attur nomine espona bir-rispett:

Illi l-attur nomine kien kera lill-konvenut Jason Azzopardi karozza *self-drive* tat-tip Ford Fiesta bin-numru ta' registrazzjoni X-4763 għall-perjodu ta' jumejn u cioe' mill-erbgha (4) ta' Jannar, 1990 sas-sitta (6) ta' Jannar ta' l-

istess sena u dana in forza ta' skrittura privata li kienet saret fl-erbgha (4) ta' Jannar, 1990, hawn esebita u mmarkata bhala Dokument "A";

Illi l-għada, u cioe' fil-ħamsa (5) ta' Jannar, 1992, l-attur nomine sar jaf illi l-vettura tiegħu (X-4763) kienet involuta f'ħabta ma' arblu tad-dawl f'Marsalforn Street, Rabat, Għawdex u li fil-mument ta' l-istess incident awtomobilistiku hawn fuq imsemmi, l-istess vettura kienet qegħda tiġi misjuqa mill-konvenut l-ieħor, Stanley Portelli, li fil-mument li sar l-incident stradali hawn fuq imsemmi la kellu liċenzja tas-sewqan u għalhekk lanqas ma kien kopert b'polza ta' assikurazzjoni;

Illi ż-żewġ konvenuti huma għalhekk responsabbli għall-ħsarat ikkaġonati fil-vettura ta' l-attur nomine (X-4763) li kienet involuta fl-incident awtomobilistiku hawn fuq imsemmi u dana peress illi l-istess Jason Azzopardi huwa responsabbli minħabba l-fatt illi huwa ħalla u ppermetta lill-istess Stanley Portelli jsuq l-istess vettura bi ksur ta' l-istess ftehim ta' kiri hawn fuq imsemmi u di piu' meta huwa kien jaf illi l-istess Stanley Portelli la kellu liċenzja tas-sewqan u li b'hekk lanqas ma kien kopert b'polza ta' assikurazzjoni fil-waqt li l-istess Stanley Portelli huwa wkoll responsabbli għall-ħsarat ikkaġunati fil-vettura ta' l-attur nomine minħabba l-fatt illi huwa kien jaf li ma kienx kopert bl-assikurazzjoni li kellha l-vettura għaliex lanqas ma kellu liċenzja tas-sewqan u di piu' l-istess incident stradali hawn fuq imsemmi ġara unikament minħabba traskuraġni grassa, imperizja, non-osservanza tar-regolamenti tat-traffiku u sewqan eċċessiv da parti tiegħu;

Illi għalhekk iż-żewġ konvenuti huma *in solidum* bejniethom responsabbli għall-incident stradali hawn fuq imsemmi;

Illi wkoll minħabba l-incident awtomobilistiku hawn fuq imsemmi, l-attur nomine soffra kemm *damnum emergens*, konsistenti fi ħsarat inġenti fil-vettura tiegħu *self-drive* (numru ta' registrazzjoni: X-4763) kif ukoll danni fi kwalita' ta' *lucrum cessans* konsistenti fil-*loss of use* ta' l-istess

Kopja Informali ta' Sentenza

vettura u spejjeż imħallsa fl-iggaraxxjar tagħha, kif jiġi ppruvat dettaljatament waqt il-kors ta' l-istess kawża.

Illi l-konvenuti għalkemm ġew interpellati diversi drabi sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u ħlas ta' danni kollha sofferti mill-attur nomine fl-incident awtomobilistiku hawn fuq imsemmi, dawna baqgħu inadempjenti;

Jgħidu l-istess konvenuti għaliex dina l-Onorabbli Qorti m'għandhiex:

1. tiddikjara li huma t-tnejn flimkien huma *in solidum* bejniethom responsabbli għall-incident awtomobilistiku hawn fuq imsemmi;
2. tillikwida d-danni kollha sofferti mill-attur nomine fl-istess incident awtomobilistiku hawn fuq imsemmi, liema danni huma sew materjali kif ukoll fi kwalita' ta' *lucrum cessans* u dana okkorrendo permezz ta' perit nominat għall-istess fini;
3. tikkundanna lill-konvenuti sabiex *in solidum* bejniethom iħallsu lill-attur nomine d-danni kollha hekk sofferti u likwidati.

Bl-ispejjeż kompriżi dawk ta' l-ittra uffiċjali tas-sbatax (17) ta' Jannar, 1991 kontra l-istess konvenuti u bl-ingunzjoni ta' l-istess konvenuti għas-subizzjoni li għaliha minn issa huma imħarka.

Bl-imghaxijiet ukoll skond il-liġi.

Rat id-dikjarazzjoni ta' l-attur nomine maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Stanley Portelli, ipprezentata fit-22 ta' Marzu, 1993 li permezz tagħha eċċepixxa bir-rispett:

1. Illi preliminarjament dina l-Qorti hija nkompetenti *ratione valoris* peress illi mid-dokumenti esebiti u miċ-ċirkostanzi tal-każ jirriżulta li jekk kien hemm

obbligazzjoni, dina kienet limitata għal mija u ħamsin Lira Maltin (Lm150);

2. Illi din l-azzjoni hija preskritta ai termini ta' l-Artikolu 2154 tal-Kodiċi Ċivili, peress illi dawk mitluba huma danni riżultanti minn reat preskritt bħala kontravenzjoni bil-perjodu ta' tliet xhur;

3. Illi mingħajr preġudizzju għat-tieni eċċezzjoni, l-azzjoni hija wkoll preskritta ai termini ta' l-Artikolu 2154 tal-Kodiċi Ċivili in relazzjoni mar-reat kif enunċjat fl-Artiklu 3(3) tal-Kap. 104 tal-Liġijiet ta' Malta, biż-żmien massimu ta' sena.

4. Illi mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet preċedenti, l-azzjoni odjerna hija preskritta wkoll ai termini ta' l-Artikli 2130 u 2131 tal-Kodiċi Ċivili peress illi għaddew aktar minn sentejn u minn mindu ġew ikkaġunati d-danni;

5. Illi l-attur nomine kien konsapevoli li l-konvenut Stanley Portelli kien minuri ta' sbatax-il sena fi żmien l-incident u kull ftehim miegħu fit-termini ta' l-Artikoli 969 u 970 tal-Kodiċi Ċivili huwa null u bla effett ħlief għal dawk l-obbligazzjonijiet magħmula favur il-minuri.

6. Salvi eċċezzjonijiet oħra.

Rat id-dikjarazzjoni tal-konvenut Stanley Portelli maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Jason Azzopardi, ippreżentata fit-22 ta' Marzu, 1993 li permezz tagħha eċċepixxa bir-rispett:

Illi preliminarjament l-eċċipjent m'huwiex il-leġittimu kontradittur;

Illi preliminarjament ukoll u bla preġudizzju t-talba attriċi hija preskritta a tenur ta' sub-paragrafu (3) ta' l-Artiklu 3 tal-Kapitolu 104 tal-Liġijiet ta' Malta *res applicabli* skond l-Artikolu 2154(1) tal-Kodiċi Ċivili;

Kopja Informali ta' Sentenza

Illi preliminarjament ukoll u bla preġudizzju, in-nullita' tat-talba attriċi stante li hi bbażata fuq kawża falza u illeċita'

Illi preliminarjament ukoll u bla preġudizzju fi kwalunkwe każ din il-Qorti hija inkompetenti *rationae valoris*.

B'riserva ta' eċċezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni tal-konvenut Jason Azzopardi maħlufa u l-lista tax-xhieda.

Rat is-sentenza preliminari mogħtija fis-7 ta' Ottubru, 1997 li permezz tagħha l-Qorti ta' l-Appell ikkonfermat is-sentenza ta' din il-Qorti u ċaħdet l-eċċezzjoni tal-komperenza *rationae valoris* intavolata mill-konvenuti.

Rat ukoll is-sentenza tal-Qorti ta' l-Appell mogħtija fil-5 ta' Ottubru, 2001 li permezz tagħha giet respinta l-eċċezzjoni tal-konvenut Azzopardi li ma kienx legittimu kontradittur.

Rat il-verbal tas-seduta tad-9 ta' Mejju, 2007 illi permezz tiegħu l-kawża tħalliet għas-sentenza.

Rat in-noti ta' l-osservazzjonijiet tal-partijiet.

Ikkunsidrat;

Illi l-attur kien kera żewġ vetturi lill-konvenuti meta dawn telgħu Għawdex għal ftit jiem. Il-konvenuti li kienu studenti dak iż-żmien mhux kollha kienu maġġorenni u/jew kellhom liċenzja tas-sewqan. Marru jiġbru l-vetturi ż-żewġ konvenuti; Azzopardi ħa waħda minnhom u Portelli ħa l-oħra għalkemm dan ta' l-aħħar kien minorenni dak iż-żmien (ara l-verbal tas-seduta ta' l-14 ta' Frar, 2007). Madankollu l-kirja ma saritx fuq ismu (minħabba appuntu li kien minorenni) u saret f'isem ċerta Glorianne Pace li għalkemm kienet telgħet Għawdex mal-konvenuti ma kinitx preżenti meta l-vetturi ġew konsenjati lill-konvenuti. Dan pero' ċaħdet li qatt iffirmat xi kuntratt. Gara li l-għada waħda mill-vetturi (misjuqa minn Portelli) baqgħet diehla ġo arblu u saritilha f'isara kbira tant li mill-provi jirriżulta li giet danneġjata *beyond economic repair*. Minħabba li l-

vettura kienet misjuqa minn minuri u allura mhux kopert b'assikurazzjoni, l-attur ħarrek liż-żewġ konvenuti biex jiġbor id-danni.

Il-Qorti tħoss li kawża li kellha tkun pjuttost sempliċi giet ikkomplikata b'diversi argumenti legali, anke minħabba l-mod kif giet impustata ċ-ċitazzjoni u l-fatt li l-attur ħarrek liż-żewġ konvenuti odjerni. In fatti fiċ-ċitazzjoni huwa jagħmel referenza kemm għall-kirja li għamel favur il-konvenuti u anke għad-danni li ġew kawżati minn inċident awtomobilistiku. Dan allura ta lok liż-żewġ konvenuti iressqu numru ta' eċċezzjonijiet (li tnejn minnhom ġia' ġew miċħuda mill-Qorti ta' l-Appell) li japplikaw kemm għall-azzjoni għad-danni *ex contractu* u anke għal dik *ex delictu*. Il-Qorti pero' jidhrilha (kif ġia' qalet *obiter* fis-sentenzi preċedenti u senjatament dik tas-7 ta Ottubru, 1997) li l-bażi ta' l-azzjoni attriċi hija l-azzjoni *ex delictu vel quasi delictu*. Dan għaliex id-danni li ġew rekati lill-konvenut ma kienx minħabba l-fatt li giet miksura xi klawsola tal-kuntratt tal-kera iżda għaliex il-konvenut Portelli baqa' diehel go arblu meta kien qed isuq il-vettura msemija. In vista ta' dan għalhekk l-eċċezzjoni tal-konvenut Azzopardi li huwa ma kkawżax id-danni (u għalhekk mhux legittimu kontradittur għall-azzjoni attriċi) għandha tiġi milqguha fil-mertu. Għandu in fatti jiġi preċiżat li s-sentenza tal-Qorti ta' l-Appell illi ċaħdet l-ewwel eċċezzjoni tal-konvenut Azzopardi kienet ibbażata fuq konsiderazzjonijiet *prima facie* u kwindi ħalliet fi kliemha stess impregudikati d-drittijiet tal-partijiet kollha fil-kawża – *F dan ir-rigward il-jeddjiet ta' kull parti fil-kawża kienu u għadhom impregudikati kif għadhom impregudikati l-eċċezzjonijiet l-oħra avanzati li dwarhom il-Qorti għad trid tiddelibera*.

Jibqa' għalhekk il-konvenut l-ieħor Portelli biex iwieġeb għat-talba attriċi. Huwa avvanza wkoll l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni a bażi ta' l-Artiklu 3 tal-Kapitlu 104 u l-Artikoli 2154 u 2130 u 2131 tal-Kodiċi Ċivili. L-ewwel artiklu jirreferi għal-ligi li tippreskrivi l-obbligu li persuna li tuża vettura għandha tkun assikurata għal riskji lil terzi persuni. Is-sub-inċiż 3 ta' l-Artiklu 3 imsemmi jipprovdi li l-preskrizzjoni għal dan ir-reat huwa ta' sitt xhur minn meta

jkun sar ir-reat. L-Artiklu 2153 jipprovdi li l-azzjoni għad-danni kkaġunat b'reat taqa' bil-preskrizzjoni ta' sentejn fil-waqt li l-Artiklu 2154 (1) jgħid li *dwar il-preskrizzjoni ta' l-azzjoni ċivili għall-ħlas ta' ħsarat kaġunati b'reat għandhom jitħarsu r-regoli li hemm fil-Kodiċi Kriminali għall-preskrizzjoni ta' l-azzjoni kriminali*. Il-konvenut qed jargumenta li ladarba l-preskrizzjoni għall-azzjoni kriminali li fil-konfront tiegħu ttieġdu proċeduri huma preskrivibbli wara sitt xhur anke l-azzjoni ċivili għandha tkun preskritta b'dan it-terminu. Il-Qorti ma taqbilx ma' dan għal aktar minn raġuni waħda. L-ewwelnett il-ħsara lill-attur ma ġietx ikkaġunata bil-fatt li l-konvenut Portelli saq il-vettura meta ma kienx liċenzjat biex jagħmel dan u allura mhux kopert bil-polza tas-sigurta' iżda għaliex saq b'mod negligenti u allura kkawża l-ħabta tal-vettura ma' arblu. Għalhekk jekk *semmai* il-konvenut Portelli kien ħati ta' xi reat li kkawża l-ħsara lill-attur, dan kien ta' sewqan bla qies jew negligenti li kkawża ħsara. Għal xi raġuni pero' huwa ma jidhirx li ġie akkużat b'dan għaliex anke l-Korporazzjoni Enemalta bħala sid ta' l-arblu u li tkun solitament preżenti bħala *parte civile* f'dawn it-tip ta' proċeduri kriminali għal xi raġuni rrinunzjat għal dan (ara d-deposizzjoni tar-rappresentant tagħha). Dan pero' ma jfissirx li allura l-konvenut għandu jibbenfika minn dan anke f'dawn il-proċeduri ċivili għaliex il-ħsara ma ġietx ikkawzata direttament b'dak ir-reat.

Barra minn dan jidher ċar mill-kliem użat fl-artiklu imsemmi li dan jirreferi għal regoli stabbiliti fil-Kodiċi Kriminali. Dan għalhekk ifisser li *jekk ir-reat huwa preskrivibbli b'piena karċerarja għal żmien ta' inqas minn sena l-preskrizzjoni kemm għall-azzjoni kriminali u kemm dik ċivili huwa ta' sentejn – Artiklu 688 (e) tal-Kapitlu 9. (Joseph Zammit vs Joseph Bonello et deciza mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fit-8 ta' Ottubru, 2004)*. Għaldaqstant anke bl-istess argument tal-konvenuti l-preskrizzjoni applikabbli hija dik ta' sentejn.

Stabbilit dan allura, billi l-każ ġara fl-4 ta' Jannar, 1990 u l-attur baġnat ittra ufficjali lill-konvenuti fis-17 ta' Jannar, 1991 u l-kawża ġiet istitwita f'Novembru 1992 u kwindi qabel ma għaddew is-sentejn minn meta ġiet spedita l-

ittra msemmija, il-preskrizzjoni ġiet interrotta. Fir-rigward ta' l-Artikoli 2130 u 2131 tal-Kapitlu 16 jirrizulta li l-ittra uffiċjali ġiet notifikata lill-konvenuti fid-19 ta' Jannar, 1991 u għalhekk qabel ma għadda l-perjodu preskrittiv. Għalhekk l-eċċezzjoni qed tiġi respinta.

Fir-rigward imbagħad ta' l-Artikli 969 u 970 tal-Kodiċi Ċivili, kif ġia' ingħad l-azzjoni hija waħda *ex delictu* u għalhekk billi dawn jirrigwardjaw nullita' ta' kuntratti, ma humiex applikabbli.

Sar aċċenn matul is-smiġħ tal-provi li l-attur kien jaf li l-vettura kienet se tinsaġ minn minuri u għalhekk ikkontribwixxa għad-danni hu stess – fi kliem ieħor il-prinċipju msejjaħ *volenti non fit injuria* għalkemm din l-eċċezzjoni ma jidhirx li ġiet eċċepita formalment. Fil-kawża fl-ismijiet Paul Vassallo vs Carmelo Pace (5 ta' Marzu, 1986) il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili stabbiliet ċerti prinċipji li ġew ukoll segwiti f'kawzi oħra bħal Annunziata Caruana vs Odette Camilleri (Prim'Awla - 13 ta' Frar, 2001) fejn intqal illi;

*“B'riferenza għall-imsemmi prinċipju **volenti non fit injuria** Charlesworth ‘Law of Negligence’ paġna 498, josserva ‘A person who makes an agreement with another, either expressly or by implication to run the risk of injury caused by another can not recover for damage caused to him by any of the risks he agreed to run.’ u ‘the first point is that the Courts will not find the existence of an implied agreement unless the person who is alleged to have made it had full knowledge of the nature and extent of the risk to be run. The other point is that although plaintiff had full knowledge of the nature and extent of the risk and with that knowledge in fact incurred it, he will not be prevented from recovering unless the circumstances are such as to show that in incurring the risk he did it on terms that the loss should fall on him and not on any other person. This is because, as has often been pointed out, the maxim is **volenti non fit injuria** and not **scienti non fit injuria**. Knowledge of the risk is therefore only one of the elements which has to be taken account in deciding whether the inference that the plaintiff agreed to take the risk upon himself can be drawn.”*

F'dan il-każ għalhekk għalkemm l-attur kien messu għall-inqas kien ċert meta ta l-konsenja tal-vettura lill-konvenuti illi kienet se tinsa q minn persuna liċenzjata, dan ma jfissirx li kellu joqgħod magħhom il-ħin kollu sakemm irritornawlu l-vetturi għaliex dan żgur ma jagħmilx sens. Għalhekk fuq l-iskorta ta' l-insenjament fuq imsemmi, ma jistax jingħad li din l-eċċezzjoni (purke mhux intavolata formalment) għandha tiġi kkunsidrata jew milqugħa.

RESPONSABILTA'

Dwar ir-responsabilita' ma hemmx kwistjoni għaliex il-konvenut Portelli baqa' diehel ġo arblu u allura *res ipsa loquitur* (ara f'dan ir-rigward per eżempju s-sentenza tal-Prim'Awla fl-ismijiet Alfred Shead vs Anthony Degiorgio deċiża fil-5 ta' April, 1984). Fil-fatt l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti huma kollha ta' natura legali u b'ebda mod ma jikkontestaw dan il-fatt.

DANNI

Jibqa' għalhekk il-kwistjoni tad-danni u hawnhekk il-Qorti taqbel ma' dak li ssottomettew il-konvenuti fin-noti ta' l-osservazzjonijiet tagħhom li l-provi li ressaq l-attur fir-rigward kienu minimi.

Skond l-attur huwa xtara l-vettura Ford Fiesta għas-somma ta' tlett elef, sitt mija u ħamsa u għoxrin (Lm3,625) fl-1987 u kienet assikurata għal tlett elef u ħames mitt Lira Maltin (Lm3,500). Huwa pproduċa bħala xhud lil Tarcisio Mercieca, *surveyor*, li eżamina l-vettura fl-2004 u ġew esebiti ukoll ritratti tal-vettura. Mercieca qal li dak iż-żmien vettura tal-kiri kienet tifleb bħala valur ċirka tliet mija u ħamsin Lira Maltin (Lm350) fis-sena. Għalhekk dan ifisser li żgur tilfet iktar minn elf Lira Maltin (Lm1,000) bħala valur meta ġara l-incident. Madankollu kif sewwa osservaw il-konvenuti, l-attur naqas li jressaq provi aktar konsistenti fuq il-kondizzjoni tal-vettura u dwar id-data meta huwa kien effettivament xtraha. Għalhekk il-Qorti fuq l-iskorta ta' diversi sentenzi iżda senjatament tal-kawża deċiża mill-Prim'Awla fl-ismijiet Margaret Camilleri vs The Cargo Handling Co Limited deċiża fit-13 ta' Ottubru, 2004, se jkollha tuża l-poter diskrezzjonali tagħha f'dan ir-rigward. Din is-sentenza fost affarijiet oħra qalet,

“Ma jistax ikun dubitat illi huwa rikonoxxut lill-ġudikant anke fis-sistema tagħna l-poter diskrezzjonali li jillikwida t-telf u l-qliġn bl-adoperu tal-kriterji sussidjarji tal-valutazzjoni ekwitattiva. Ara a propositu d-deċiżjoni a Vol XXXV p III, paġna 615, fejn ġie proprju rikonoxxut fuq l-istregwa ta' dak espress mill-Qorti Taljana tal-Kassazzjoni li ‘vi hanno casi in cui, non potendosi avere mezzi istruttori e’ rimesso al magistrato il valutare ex aequo et bono, secondo i dettami della sua ragione e coscienza, l’ammontare del danno al risarcimento delquale taluno fu condannato.

Indiskustibilment il-ġudikant ma jistax lanqas f'dawn il-każ jipprexxendi mill-fatt li l-parti istanti m'hix esonerata mid-dmir li tipprovdi dawn l-elementi probatorji u dawk il-fattijiet li tkun taf bihom għall-iskop tad-determinazzjoni tat-telf. Min-naħa tiegħu l-ġudikant huwa tenut li jagħti l-piż debitu lil dawk l-elementi kollha tal-każ konkret akkwisit fil-proċess. Fi kliem ieħor huwa għandu jipprovdi l-mottivazzjoni loġika tal-kriterji ta' apprezzament prudenti addottati li juru kif wasal għal-likwidazzjoni tal-quantum debeat. Ara f'dan is-sens u fuq dan il-punt id-deċiżjoni riportata a Vol XXIX pl, paġna 1285.”

F'dan il-każ ċertament li l-vettura in kwistjoni kellha valur u kienet qed tintuża għall-kiri tagħha fiż-żmien ta' l-inċident. L-attur naqas li jindika anke l-hekk imsejjaħ *wreck value* għalkemm naturalment meta l-vettura ġiet eżaminata minn Mercieca dan kien prattikament spicċa ukoll. Għalhekk billi notorjament il-vetturi li jintużaw għal kiri jtilfu l-valur tagħhom iktar minn oħrajn li jinsaq minn sidhom biss u tenut kont ta' kollox inkluż in-nuqqas ta' provi iktar konkreti li messu ressaq l-attur fir-rigward, il-Qorti se takkordalu danni għas-somma ta' elf u ħames mitt Lira Maltin (Lm1,500).

DEĊIŻJONI

Għal dawn il-mottivi l-Qorti fil-waqt li tilqa' l-eċċezzjoni tal-konvenut Azzopardi li ma kienx responsabbli għall-inċident u għalhekk tiċhad it-

Kopja Informali ta' Sentenza

talbiet attriċi fil-konfront tiegħu, tiċhad l-eċċezzjonijiet tal-konvenut Portelli u tikkundannah iħallas lill-attur is-somma ta' elf u ħames mitt Lira Maltin (Lm1,500); l-ispejjeż, barra dawk ġia' deċiżi permezz tas-sentenzi tal-Qorti ta' l-Appell, għandhom jiġu mħallsa mill-konvenut Portelli, eccetto dawk tal-konvenut Azzopardi li għandu jħallashom huwa stess.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----